

Prosjektnotat

Verdiskaping og sysselsetting i norsk matproduksjon

Produksjonsinntekter, bidrag til BNP og sysselsettingstall

VERSJON

2

DATO

2015-12-17

FORFATTER(E)

Roger Richardsen

OPPDRAKSGIVER(E)

Fiskeri -og havbruksnæringens forskningsfond

OPPDRAKSGIVERS REF.

Hans Petter Næss

PROSJEKTNR

6021824-2

ANTALL SIDER OG VEDLEGG:

16 + vedlegg

SAMMENDRAG

Foreliggende notat gir en oversikt over sammenlignbare tall for produksjonsinntekter, verdiskaping og sysselsetting av norsk matproduksjon. Med tilgjengelig kildemateriale er det kun mulig å lage oppsett for de to første ledd av verdikjedene, dvs. primærleddet (fiske og fangst pluss oppdrett/akvakultur, og jordbruk/skogbruk) og sekundærleddet (matvareindustri og fiskeindustri).

Landbrukssektoren sysselsetter totalt knappe 50 000 personer i primærleddet, og vel 37 000 personer i avledet virksomhet i matindustrien. Tilsammen 87 000 sysselsatte.

Sjømatnæringen sysselsatte totalt ca. 24 000 personer i 2013. Hvorav 14 000 var direkte engasjert i fiske og fiskeoppdrett, mens omlag 10 000 personer jobber med foredling av fisk og sjømat.

Norsk jordbruk omsatte brutto for vel 39 mrd. kroner i 2013. Fratrukket statlige overføringer på 13,2 mrd. kroner beregnes netto produksjonsverdi i jordbrukssektoren til 26,2 mrd. kroner. Tilsvarende var verdien av fiske og produkter fra fiskeoppdrett vel 61,1 milliarder kroner.

Verdiskapingen i jordbruket var vel 15 milliarder, mens den for fiske og fiskeoppdrett tilsammen utgjorde 25,8 milliarder kroner.

Matindustrien, eksklusiv foredling av sjømat genererte neste 29 milliarder som bidrag til BNP. Matindustrien basert på fisk og skalldyr hadde verdiskaping av sin aktivitet på neste 9 milliarder kroner.

Verdiskaping per årsverk er desidert høyest i havbrukssektoren, lavest i jordbrukssektoren. Fiske og fangst ligger en del over gjennomsnitt for Fastlands-Norge, mens matindustrien ligger litt under gjennomsnittet, ganske likt for jordbruksbasert og fiskeribaserte deler av industrien.

UTARBEIDET AV

Roger Richardsen

GODKJENT AV

Roger Richardsen

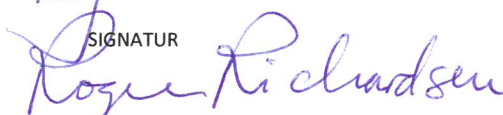
PROSJEKTNOTAT NR

6021824-2

SIGNATUR

SIGNATUR

GRADERING

Åpen

Innholdsfortegnelse

Innledning	3
1. Omsetning i primærleddene	4
1.1 Omsetning innen landbruksnæringen	4
1.2 Produksjonsverdi-/omsetning innen fiske/fangst og havbruk.....	6
2. Omsetning i matvareindustrien.....	7
3. Verdiskaping i norsk matproduksjon	8
3.1 Verdiskapingsbegrepet	8
3.2 Verdiskaping i landbrukssektoren.....	9
3.3 Verdiskaping av fiskeri – og havbruk	10
3.3 Verdiskaping i matindustrien	11
3.4 Verdiskaping per årsverk.....	11
4. Sysselsetting i primærnæringene	12
Kilder:.....	15
A Verdiskaping (Def. og forklaring).....	16

BILAG/VEDLEGG

Innledning

Fiskeri og havbruksnæringens forskningsfond har finansiert en årlig analyse av verdiskapings- og ringvirkningseffekter av norsk fiskeri og havbruksnæring. Analysen dokumenterer den økonomiske betydningen av sjømatnæringen målt i sysselsetting, bidrag til BNP og produksjonsverdi. Analysen har et **verdikjedeperspektiv** og har som mål å fange både betydningen av kjerneaktivitetene (direkte virkninger), samt de indirekte økonomiske virkningene som oppstår i næringslivet ellers på grunn av denne aktiviteten (ringvirkninger).

I foreliggende notat forsøker vi å gi en oversikt over sammenlignbare tall for produksjonsinntekter, verdiskaping og sysselsetting av **norsk matproduksjon**. Med tilgjengelig kildemateriale er det kun mulig å lage oppsett for de to første ledd av verdikjedene, dvs. primærleddet (fiske og fangst pluss oppdrett/akvakultur, og jordbruk/skogbruk) og sekundærleddet (matvareindustri og fiskeindustri).

For fiskerinæringen har vi, basert på egne beregninger (se Richardsen, Bull-Berg, Vik; 2015) også spesifiserte tall for handels-/eksportleddet, samt beregninger av ringvirkninger fra de ulike leddene i verdikjeden. Slike beregninger har vi ikke tilgjengelig fra landbrukssektoren og disse er derfor ikke med i oversikten.

Dokumentasjonen er primært basert på data for 2013, da det er de nyeste kvalitetssikrede tall fra Nasjonalregnskapet.

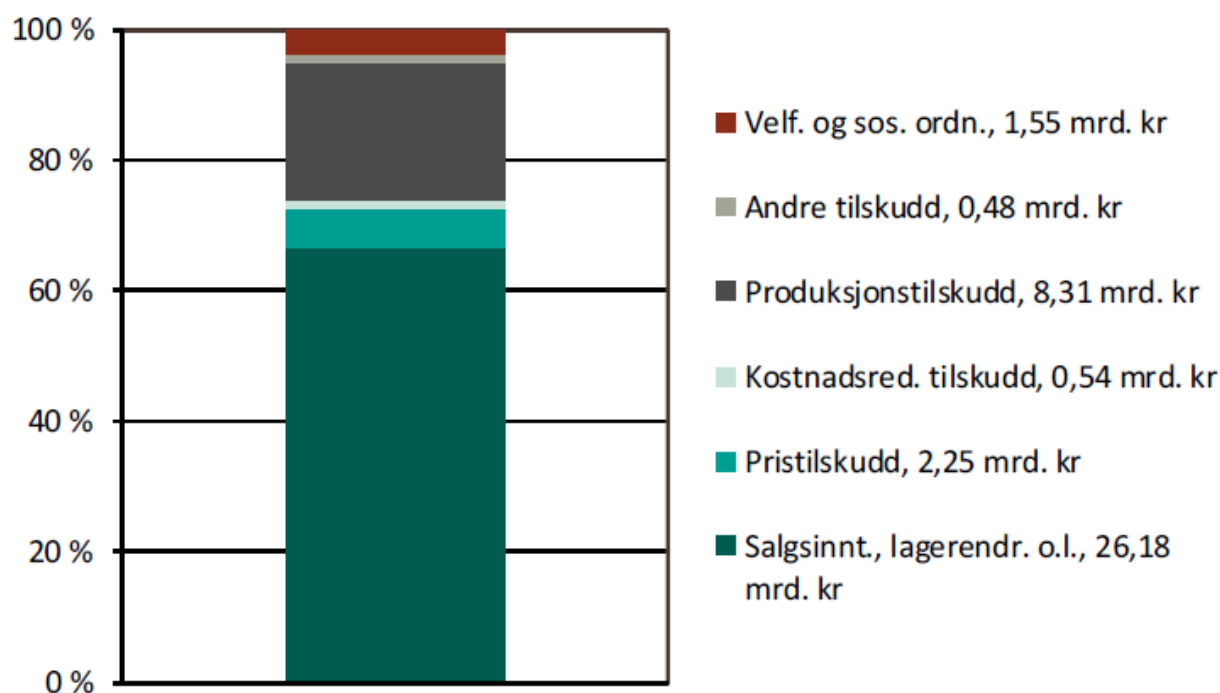
1. Omsetning i primærleddene

Basis for matproduksjon i Norge er produkter fra jordbruk innen landbrukssektoren og fisk og sjømat fra hhv. høsting av naturlige bestander og produksjon via akvakultur. Når det gjelder omsetningstall for jordbruksbasert matproduksjon er det viktig å være oppmerksom på at kilder ofte oppgir tall som også innbefatter inntekter fra skogbruk, dvs. for "landbruk" ¹). Omsetningstall for landbruket bør derfor spesifiseres i tall for jordbruk og tall for skogbruk, hvis formålet er å måle omfanget av norsk matproduksjon.

For fiskeri og havbrukssektoren har vi detaljerte data for hele verdikjeden, spesifisert også mellom fangstbasert høsting og akvakulturbasert produksjon.

1.1 Omsetning innen landbruksnæringen

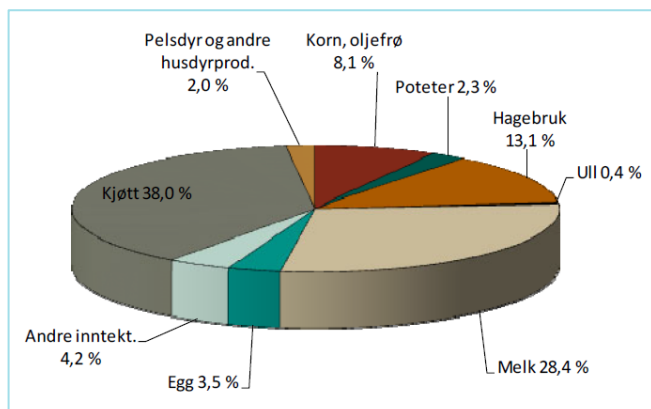
Beregnet etter prinsippene i Nasjonalregnskapet var produksjonsverdien ² i jord- og skogbruk på ca. 30 mrd. kroner i 2003, og den økte til 34,4 mrd. kroner i 2008 og til **39,3 mrd. kroner i 2013**, målt i løpende priser. (NILF, 2014, s.4). Produktspesifikke tilskudd inngår i produksjonsverdi (og bruttoprodukt), men ikke andre tilskudd. For jordbruket vil det blant annet si at direkte pristilskudd er med, men ikke andre tilskudd, jfr. figur 1 nedenfor. Avskrivninger er ikke trukket fra.

Figur 1: Jordbrukets totalinntekt på 39,3 mrd. kroner i 2013 fordelt på salgsinntekter og hovedgrupper av tilskudd. Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket (2014)

¹ Slik SINTEF oppfatter det er **Landbruk = Jordbruk + skogbruk**. Skogbruk produserer ikke mat, men er en viktig økonomisk del av samlet landbruksaktivitet i enkelte deler av landet.

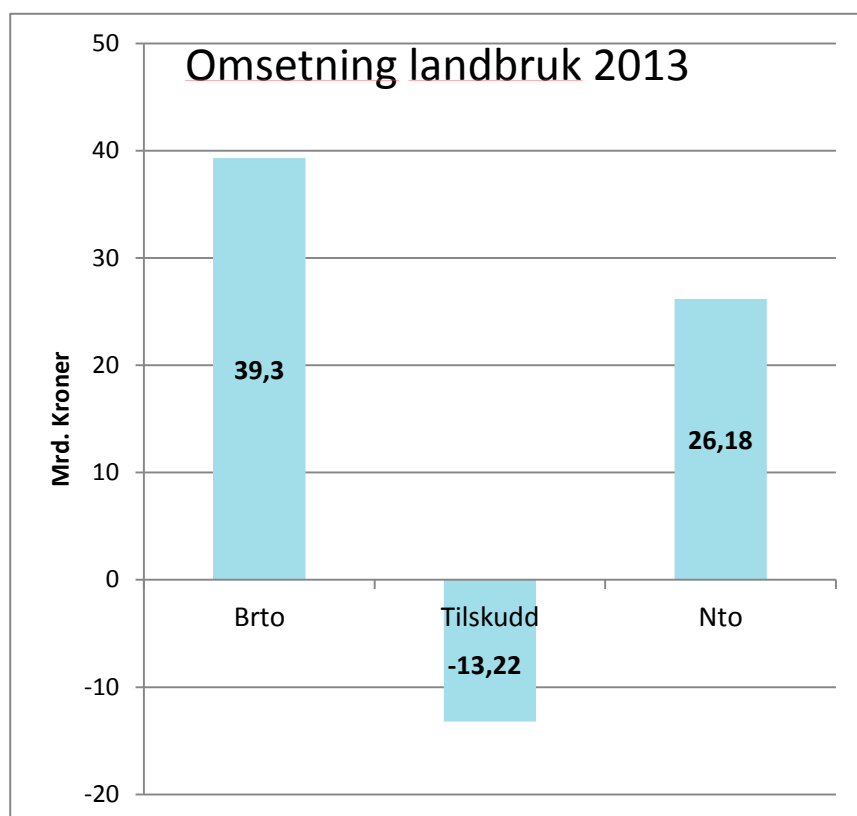
² **Produksjonsverdi** er omsetning korrigert for endringer i beholdning ferdige varer, varer i arbeid og varer og tjenester kjøpt for videresalg.

Figur 2 viser de totale produksjonsinntektene på 28,6 mrd. kroner, dvs. bøndenes totale inntekter fra salg av jobruksprodukter, eksklusive de direkte produksjonstilskuddene, men inklusive direkte prisstøtte på 2,25 mrd.

Netto produksjonsinntekter i jordbruket 2013 fratrukket alle tilskudd var altså på **26,18 mrd.** kroner i 2013. Jfr. Figur 1 foran og Figur 3 nedenfor.

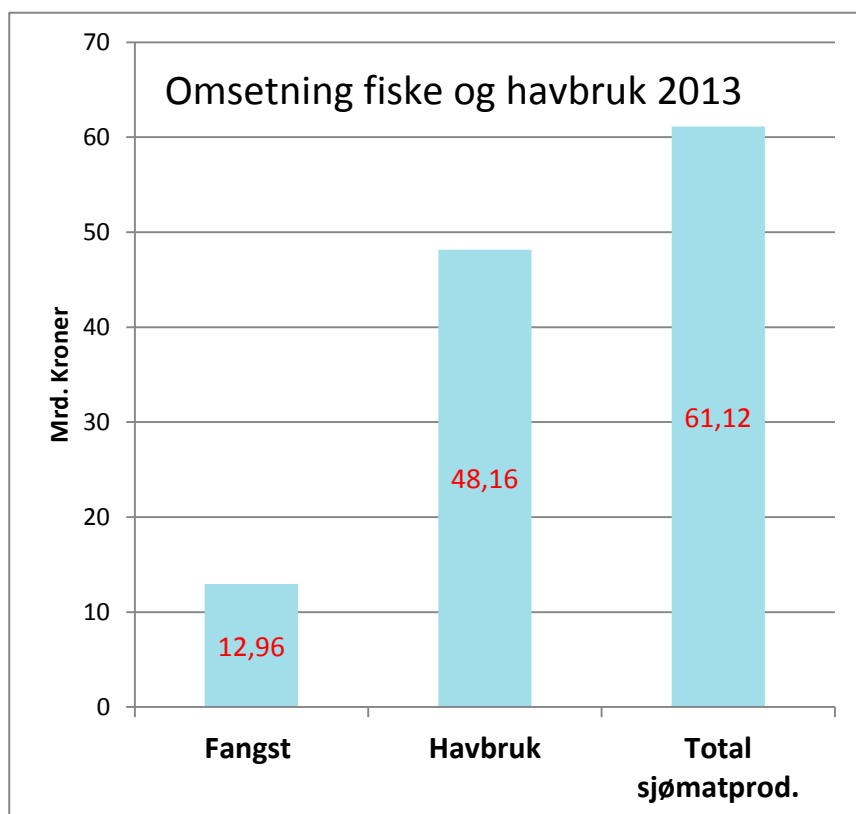
Figur 2: Jordbrukets produksjonsinntekter fordelt på produksjoner 2013.

Figur 3: Brutto produksjonsverdi i norsk landbruk 2013, minus tilskudd over landbruksavtalen er lik netto produksjonsverdi av produkter fra sektoren. (Kilde: Egen figur basert på data oppgitt i NIBIO; Utsyn over norsk landbruk 2014).

1.2 Produksjonsverdi-/omsetning innen fiske/fangst og havbruk

Nedenfor har vi laget en tilsvarende figur for omsetning eller produksjonsverdi i de to primærleddene i det vi kaller fiskeri- og havbruksnæringen. I likhet med tallene for jordbruksnæringen er dette tall fra nasjonalregnskapet, dvs. at omsetningstallene fra næringen er korrigert med lagerendringer, varer i arbeid, etc. Tallene er derfor sammenlignbare med tallene fra jordbrukssektoren i kapittel 2.1 (Data hentet fra Richardsen, et.al., 2015)

Figur 4: Førstehåndsverdi fisk og skalldyr og sjøpattedyr 2013. Omsetningsverdi av produsert volum oppdrettsfisk. Total omsetning av fiskeri pluss akvakultur.

"Samlet omsetning" innen produksjon av jordbruksvarer var i 2013 var altså på **26,18 mrd. kroner** når tilskudd til de ulike deler av næringen er trukket fra.

Fiske og fangst oppnådde en "førstehåndsverdi" på sine landinger på nesten 13 milliarder kroner, mens havbruksnæringen i Norge produserte laks og ørret (for det meste) til en verdi av 48,2 milliarder kroner. Samlet hadde altså primærleddene i fiskerinæringen en omsetning/produksjonsverdi på **61,1 mrd. kroner**. **Ingen av delene av fiskeri – og havbruk har noen form for direkte eller indirekte støtte som tilsier korrigerings av omsetningsverdien for deres del av norsk matproduksjon.**

2. Omsetning i matvareindustrien

Industriell foredling av råstoff fra jordbruk eller fiskerinæringen har et betydelig omfang og er av stor betydning for sysselsetting i enkelte fylker og regioner. Omsetningstallene for matindustrien ³ gjengis nedenfor. Merk at i denne oversikten er det som ofte omtales som "sjømatindustrien" inkludert i tallene for matindustrien. Omsetningstallene for "Fisk" i disse dataene stemmer godt overens med de detaljerte data vi har for industriledet i fiskeri – og havbruksnæringen.

	2003	2011	2012	2013	%-vis endring 2012/2013
Industri	459 807	735 119	751 956	778 645	3,5
Matindustri	119 675	163 294	169 917	176 721	4,0
Øvrig industri	340 132	571 825	582 039	601 924	3,4
Bakervarer	7 541	9 141	9 507	9 497	-0,1
Drikkevarer	13 804	16 608	17 264	17 298	0,2
Fisk	20 688	39 001	39 614	43 056	8,7
Fôr	11 168	21 108	23 670	25 177	6,4
Kjøtt	34 984	35 175	37 751	38 964	3,2
Konserver	1 973	2 816	2 893	3 092	6,9
Kornvarer	2 850	3 279	3 136	3 218	2,6
Meierivarer	14 466	19 390	20 564	21 127	2,7
Olje og fett	2 813	3 542	3 268	3 609	10,4
Potet	1 347	1 711	1 758	1 733	-1,5
Sjokolade og sukkervarer	3 392	2 820	2 307	2 290	-0,8
Øvrige næringsmidler	4 650	8 703	8 185	7 662	-6,4

Figur 5: Produksjonsverdi (omsetning) i Matindustrien 2003- 2013. Kilde: Klipp fra NILF, (2014).

Tabellen viser en total omsetning i norsk matindustri 176,7 milliarder kroner. Dette er inklusive en del importerte råvarer, blant annet innen industrigrupperingene "Olje og fett", "Fôr", og "Sjokolade og sukkervarer", samt også noe importert fiskeråstoff. Det ligger imidlertid utenfor rammen av denne utredningen å kvantifisere omsetning kun på norskproduserte råvarer. Dermed kan det oppsummeres med at Matindustrien utenom fisk og sjømat i 2013 oppnådde en produksjonsverdi på **133,6 milliarder kroner**. Industriledet i sjømatnæringen (fiskeforedling) oppnådde samme år en produksjonsverdi på vel **43 milliarder kroner**, en økning på hele 8,7 % fra året før.

Foredling av fisk og annen sjømat stod altså for vel 24 % av matindustriens omsetning i 2013.

³ Matindustrien benyttes som begrep i våre data fra Rålm Ed. *Mat og industri 2014*, NILF/NIBIO (2014). Merk at Matindustrien er Nærings- og nytelsesmiddelindustri minus tobakksindustri (som stort sett er borte fra Norge).

3. Verdiskaping i norsk matproduksjon

I offentlig debatt ser en ofte enkelte bruker omsetningstall fra en næring eller sektor som uttrykk for "verdiskaping". Dette er feil fordi det er fullt mulig å ha stor omsetning med tilnærmet null verdiskaping. Det er tilfelle når kostnadene ved å produsere en vare er så stor at salg av varen/tjenesten ikke dekker lønnskostnadene ved å produsere varen. Verdiskaping er altså et nøkkelbegrep i Nasjonalregnskapet fordi summen av verdiskaping fra privat – og offentlig sektor utgjør *brutto nasjonalprodukt* (BNP) for en nasjon.

3.1 Verdiskapingsbegrepet ⁴

Verdiskapingen er den verdien en sitter igjen med etter å ha trukket i fra kostnader knyttet til forbruk av varer og tjenester i produksjonsprosessen.

Verdiskaping må ikke sammenblandes med begreper som omsetning, produksjonsverdi eller eksportverdi som er å betrakte som mål på omsetningsverdi.

Verdiskapingen måler hvilken merverdi som skapes når en trekker i fra den innsatsen av varer og tjenester som har medgått i produksjonen -også betegnet produktinnsats. For næringslivet som produserer vare og tjenester er altså verdiskapingen forskjellen mellom hva markedet er villig til å betale og de direkte kostnadene (produktinnsats) produsenten har ved å fremstille varen eller tjenesten.

Denne merverdien vil typisk gå til arbeidstakere (i form av lønn), til dekning av kostnader ved lånekapital og til skatt og avgifter til staten. Endelig vil og egenkapitaleiere kunne ta utbytte av merverdien som skapes av bedriften.

I Nasjonalregnskapet og i kildene vi har benyttet fra landbrukssektoren er verdiskapingsbegrepet omtalt som Bruttoprodukt.

Oppsummert får vi at

Omsetning/salg - Produktinnsats (råvarekostnader + direkte produksjonskostnader, ex. lønn) = Bruttoprodukt = Verdiskaping = Bidrag til BNP

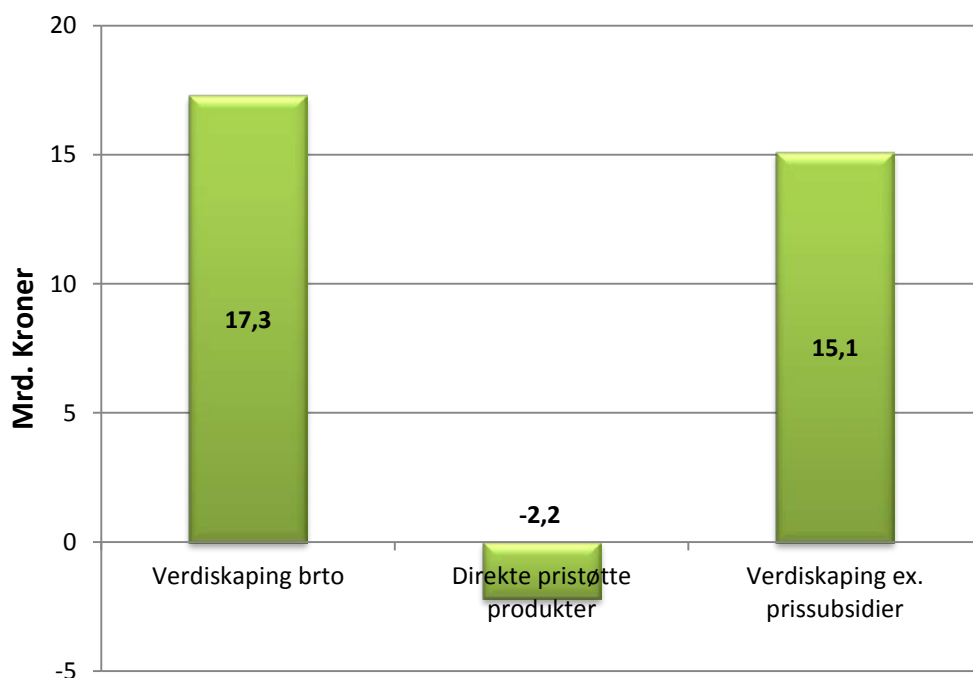
---

⁴ Jfr. også vedlegg A med ytterligere definisjoner og beskrivelse av verdiskapingsbegrepet kopiert fra WIKIPEDIA

3.2 Verdiskaping i landbrukssektoren

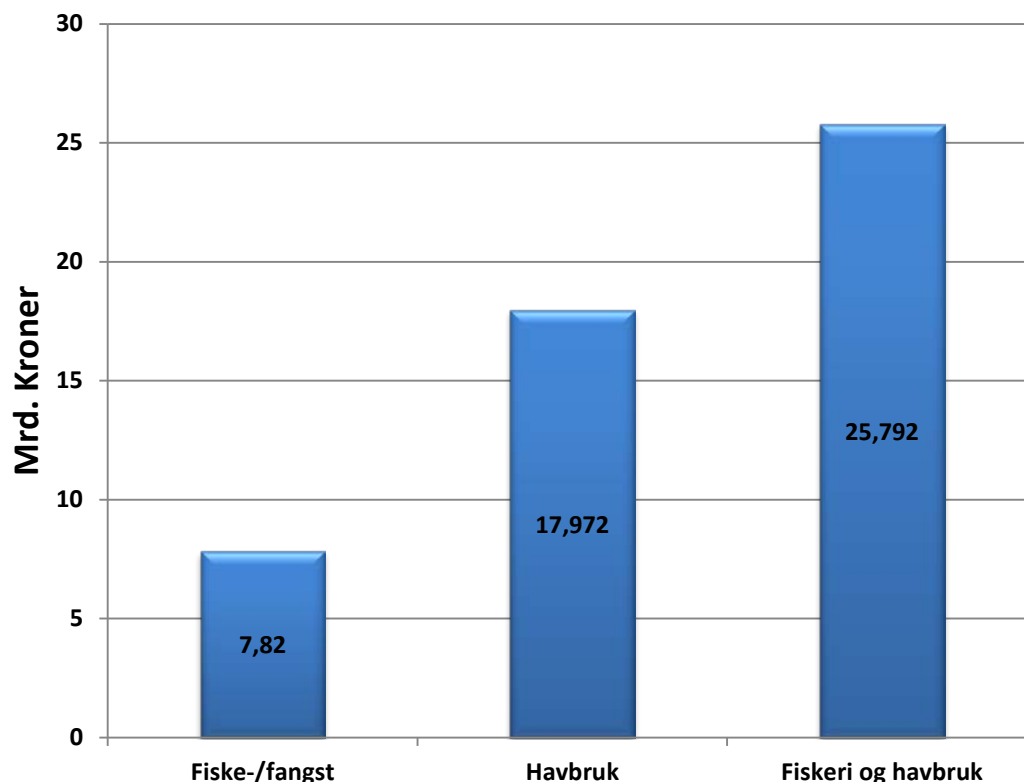
Verdiskapingstallene for landbrukssektoren er basert på data bearbeid av NILF (2014).

Figur 6: Verdiskaping i landbruk, 2013. (Kilde: NILF, 2014)

Brutto verdiskaping i landbrukssektoren er ifølge Nasjonalregnskapstall beregnet til 17,3 milliarder kroner. Imidlertid inngår direkte prisstøtte til bonden på en del produkter (melk, kjøtt, mm). Denne direkte prisstøtten er med i beregningsgrunnlaget for brutto verdiskaping, og må da trekkes fra for å finne korrekt verdiskapingstall for jordbruksproduksjon i Norge. Som det går fram av Figur 6 var direkte prisstøtte ca 2,2 milliarder kroner i 2013, som gir netto verdiskaping innen jordbruksaktiviteter på **15,1 milliarder kroner**.

3.3 Verdiskaping av fiskeri – og havbruk

Figur 7: Verdiskaping av fiske-/fangst, av havbruk og samlet for primærproduksjonsleddene i sjømatsektoren 2013. Kilde: SINTEF, 2015)

Tallene i Figur 7 er hentet fra Richardsen, et al. *Nasjonal betydning av sjømatnæringen. En verdiskapingsanalyse med data fra 2013*. Den viser at havbruksproduksjon gir meget god verdiskaping (Bidrag til BNP) i 2013 som i hovedsak skyldes god internasjonal etterspørsel og derav gode priser på produserte produkter. Fiske- og fangst opplevde derimot lave førstehåndspriser på levert fangst i 2013 forårsaket i brå økning i fangstkvoter og påfølgende prisnedgang.

3.3 Verdiskaping i matindustrien

I Figur 8 neste side vises en bearbeidet tabell hentet fra NIBIO's hjemmesider (se også Kårstad, red., 2015) hvor det presenteres tall for *bearbeidingsverdi* i matindustrien. Dette er et annet uttrykk for verdiskaping i produksjonen, og vi ser at tallene for det de kaller "Fisk" stemmer godt overens med de data vi har for verdiskapingen i norsk fiskeindustri.

	2008	2010	2011	2012	2013
Bakervarer	3 211 167	3 662 081	3 300 311	3 669 125	3 728 952
Drikkevarer	3 164 578	3 520 317	3 517 098	3 466 559	3 864 581
Fisk	4 643 642	6 476 136	6 481 523	6 797 453	8 896 584
Fôr	1 807 477	2 497 171	2 910 704	3 024 446	2 970 450
Kjøtt	7 698 792	6 092 222	6 471 762	7 104 292	6 973 899
Konserves	802 226	808 119	798 203	720 719	928 374
Kornvarer	703 241	764 915	749 217	630 216	555 670
Meierivarer	3 620 714	4 914 382	5 060 610	5 227 141	5 510 381
Olje og fett	910 780	751 394	514 170	529 437	617 153
Potet	398 909	453 579	463 264	494 236	538 737
Sjokolade og sukkervarer	1 311 815	986 412	1 020 842	959 173	757 794
Øvrige næringsmidler	2 026 752	2 545 244	2 576 854	2 519 466	2 164 963
Matindustri	30 300 093	33 471 972	33 864 558	35 142 263	37 507 538
Matindustri minus fiskeforedling	25 656 451	26 995 836	27 383 035	28 344 810	28 610 954

Kilde: NIBIO;
http://matogindustri.no/matogindustri/datavisning/?vis_aar_str=2008,2009,2010,2011,2012,2013&tema_id=16&spm_id=28

Figur 8: Verdiskaping i matindustrien, 2008, 2010-2013.

Vi registrerer at bearbeiding av fisk og annen sjømat var den største bidragsyter til BNP i 2013. Produksjon av kjøtt og meierivarer bidro også betydelig til matindustriens verdiskaping samme år. I løpende priser stod fiskeforedling for verdiskaping på nesten **8,9 milliarder**, mens den landbruksbaserte matindustrien totalt bidro med **28,8 milliarder** til BNP. Som for omsetningstallene er dataene her ikke skilt ut for verdiskaping basert på norske råvarer, men viser totalen av industrien. Det betyr at også verdiskaping i Norge basert på import av råstoff til bearbeiding er med i tallene. Det gjelder særlig sjokolade og sukkervarer, men også deler av drikkevarer, fôrproduksjon og korn.

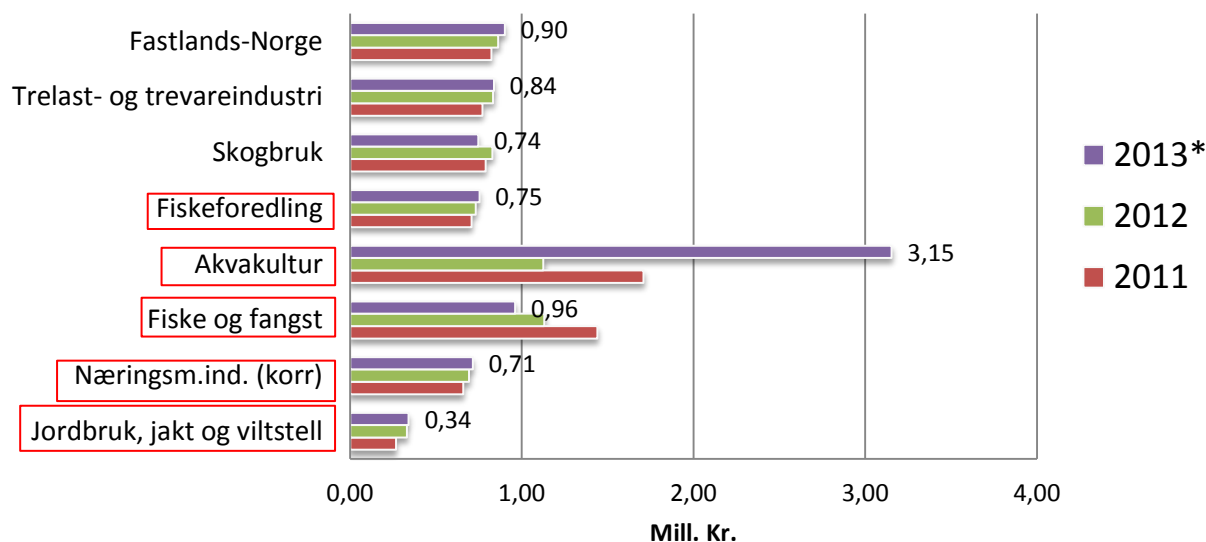
3.4 Verdiskaping per årsverk

I en grafisk fremstilling har vi på basis av tall fra Nasjonalregnskapet beregnet verdiskaping per årsverk for både primærledene og industrileddene innen sjømatsektoren og for landbruk.

I figuren på neste side opereres med Næringsmiddelindustrien som uttrykk for samlet matindustri. Beregningene her skal da også inneholde fiskeforedling. Men i figuren fremkommer beregninger spesifisert for enkelte deler av primærproducentleddene samt tall for ulike deler av tilhørende industriledd.

Tallene viser at havbruk genererer stort verdiskapingsbidrag per årsverk. Det skyldes relativt få ansatte per produksjonseenhet i selve produksjonen, mens den (med unntak av noen få år) genererer store verdier. Fiske og fangst har hatt en viss nedgang i verdiskaping per årsverk de tre siste år vist her. Det skyldes i stor grad prisnedgang på viktige fiskeslag. Men fortsatt genererer hver fisker over gjennomsnittlig verdiskaping i Fastlands-Norge.

Primærnæringen *Jordbruk* (inkl. jakt og viltstell) gir den laveste verdiskapingen per årsverk av de vi her har registrert.

Figur 9: Verdiskaping per årsverk, 2011-2013. Utvalgte næringsgrupperinger. Kilde: SINTEF, 2015

4. Sysselsetting i primærnæringene

Jord- og skogbruk sysselsatte om lag 50 700 personer i 2013, ifølge Nasjonalregnskapet (Statistisk sentralbyrå 2014a). Dette utgjorde 1,9 prosent av samlet sysselsetting i landet. I 2003 var det 68 200 personer sysselsatt i jord- og skogbruk. Antall sysselsatte har minket med 2,9 prosent per år i perioden 2003–2013. **I selve jordbruket (ex skogbruk) var det i 2013 sysselsatt ca. 47 900 personer.**

Lignende utvikling har det vært i fiskerisektoren. Antall fiskere har gått betydelig tilbake over mange år. I hovedsak pga. omfattende strukturering innen flåteleddet, med større og mer effektive fangstteknologi har redusert behovet for manuell arbeidskraft ombord. Lignende utvikling har også skjedd innen fiskeindustrien. Færre anlegg, ikke minst små fiskemottak har redusert arbeidskraftbehovet, men for industriens del har nedgangen stoppet opp med noenlunde samme antall de siste år.

Antall sysselsatte innen primærleddene **fiske og fiskeoppdrett var i 2013 ca. 14 000 personer**. I tilknyttet fiskeindustri jobbet det **ca. 10 000 personer**, som utgjorde 9 700 årsverk.

Til tross for nedgang i arbeidskraftbehovet, har det spesielt for matindustrien vært problematisk å skaffe nok arbeidskraft i Norge. Både generelt og fiskeindustri kanskje spesielt er det et betydelig innslag av "fremmedarbeidskraft" – ca. halvparten av dette fra Øst-Europa. Antall innvandrere som jobber i matindustrien fortsetter å øke. I 2014 var andelen 27,1 %.

	Jordbruk	Matindustri	Fiske/Akvakultur	Sjømatindustrien	
Omsetning (mrd. NOK)	Brto	39,4			
	Støtteordninger	13,2			
	Netto ex støtte	26,2	133,7	61,13	49,25
Verdiskaping (mrd.NOK)	Brto	17,3			
	Dir. prod.prisstøtte	2,2			
	Nto. Verdiskaping	15,1	28,61	25,8	8,8
Sysselsatte/årsverk	47 800	37 600	14 000	10 000	
Verdiskaping per årsverk (mill. kroner)	Jordbruk	0,3	Fiske-/fangst	0,96	
	Matindustri	0,71	Havbruk	3,15	Industri

Figur 10: Tabellen viser sammendrag av data og tall fremkommet i de tidligere kapitler.

I sammendraget har vi lagt vekt på å synliggjøre forskjellen mellom omsetningstall eller produksjonsverdi og verdiskaping i de to matproduserende næringer, jordbruk og fiskeri og havbruk. Omsetningstall og verdiskaping er for jordbrukssektoren justert med statlige overføringer som årlig tilføres denne sektoren.

For matindustrien har vi skilt mellom jordbruksbasert produksjon og fiskeribasert produksjon (fiskeforedling). Det samme gjelder sysselsetting.

Landbrukssektoren sysselsetter totalt knappe 50 000 personer i primærleddet, og vel 37 000 personer i avledet virksomhet i matindustrien. Tilsammen 87 000 sysselsatte.

Sjømatnæringen sysselsatte totalt ca. 24 000 personer i 2013. Hvorav 14 000 var direkte engasjert i fiske og fiskeoppdrett, mens omlag 10 000 personer jobber med foredling av fisk.⁵

Norsk jordbruk omsatte brutto for vel 39 mrd. Kroner i 2013. Fratrasket statlige overføringer på 13,2 mrd. kroner beregnes netto produksjonsverdi i jordbrukssektoren til 26,2 mrd. Kroner. Tilsvarende var verdien av fiske og produkter fra fiskeoppdrett vel 61,1 milliarder kroner.

Verdiskapingen i jordbruket var vel 15 milliarder, mens den for fiske og fiskeoppdrett tilsammen utgjorde 25,8 milliarder kroner.

⁵ I tallene presentert her inkluderer ikke omsetning og sysselsetting i eksport-/handelsleddet tilknyttet de ulike næringene. Omfanget av ringvirkningseffekter på annet næringsliv er heller ikke med i dette materialet.

Matindustrien, eksklusive foredling av sjømat genererte neste 29 milliarder som bidrag til BNP.
Matindustrien basert på fisk og skalldyr hadde verdiskaping av sin aktivitet på neste 9 milliarder kroner.

Verdiskaping per årsverk er desidert høyest i havbruksektoren, lavest i jordbrukssektoren. Fiske og fangst ligger en del over gjennomsnitt for Fastlands-Norge, mens matindustrien ligger litt under gjennomsnittet, ganske likt for jordbruksbasert og fiskeribaserte deler av industrien.

Kilder:

Knutsen, H., (red.): *Utsyn over norsk landbruk*. Norsk Institutt for Landbruksøkonomisk forskning (NILF).2014. ISBN 978-82-7077-896-6

Kårstad, S., (red.): *Mat og industri 2015. Status og utvikling i norsk matindustri*. NIBIO oktober 2015

Richardsen, R., Bull-Berg, H. og Lars Vik: *Nasjonal betydning av sjømatnæringen. En verdiskapingsanalyse med data fra 2013*. SINTEF Rapport A 26915, 2015. ISBN 978-82-14-05879-6

A Verdiskaping (Def. og forklaring)

Verdiskaping er bruk av [kunnskap](#), [kapital](#) og/eller [arbeid](#) med det formålet å skape økonomiske verdier. Verdiskaping brukes mer presist om den verdiøkning et (uferdig) produkt eller en tjeneste får i hvert ledd av produksjonsprosessen eller [verdikjeden](#), hvor verdiskapingen er den *tilleggsverdi* hvert ledd eller hver [bedrift](#) gir produktet eller tjenesten.

Den verdiskapingen som skjer i en bedrift er skattbar [næringsinntekt](#) (selskapsskatt). Verdiskapingen framstår da som [salgsinntekt](#) minus produksjonskostnad, og for skatteformål får bedriften også trekke fra avskrivninger, rentekostnader osv før verdiskapingen beskattes. Det er altså overskuddet før finansposter, av- og [nedskrivninger](#) – også kalt [EBITDA](#) – som grovt sett utgjør verdiskapingen, og som beskattes.

Et annet begrep for verdiskaping er *bruttoprodukt*, og når man legger sammen bruttoproduktene til alle bedriftene og produsentene i samfunnet, inklusive de offentlige, får vi i sum [bruttonasjonalproduktet](#) (det nasjonale bruttoproduktet). Bruttonasjonalproduktet er altså summen av verdiskaping i samfunnet.

I de fleste land legges [merverdiavgift](#) (moms) på bruttoproduktet, dvs verdiskapingen. Hver bedrift ledd i produksjons- eller verdikjeden øker verdien av produktet litt, og denne økningen utgjør bedriftens verdiskaping (salgsinntekt – kostnader). Man legger moms på akkurat denne biten ved å beregne moms av hele salgsinntekten, men samtidig gi fratrukk for kostnadene (inngående moms). I [Norge](#) ble det ilagt *meromsetningsavgift* fram til [1969](#), det vil si at det ble lagt avgift på *hele* hele salgsværdien, uten fradrag for inngående moms. Men i [1969](#) ble det også i Norge lagt om til *merverdiavgift* på verdiskapingen. Man flyttet altså avgiftsbyrden fra omsetningen til verdiskapingen.

Kilde: Fra Wikipedia, den frie encyklopedi

Teknologi for et bedre samfunn

www.sintef.no